

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 30 december 2013

Mål nr

T 2938-12

KLAGANDE

Dickson & Co. AB, 556612-9234

Fiskmyrevägen 12

134 63 Ingarö

Ombud: Advokat TD och jur.kand. ER

MOTPARTER

1. MA

2. HA

3. JG

4. MH

5. HK

6. ON

7. MP

8. MS

9. DS

10. ST

Ombud för 1–10: Advokat HB

SAKEN

Skadeståndsskyldighet enligt aktiebolagslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2012-05-25 i mål T 6444-11

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen avslår yrkandet om avvisning av åberopade omständigheter.

Det åligger tingsrätten att efter målets återupptagande pröva frågan om skyldighet för part att betala ersättning för motparts rättegångskostnad i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Dickson & Co. AB har yrkat att Högsta domstolen – i enlighet med det vid tingsrätten uppställda mellandomstemat – ska fastställa

- a) att MA, HA, JG, MH, HK, ON och MS har överträtt det i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen (2005:551) uppställda förbudet när de beslöt att Crisp AB, 556579-5183, skulle träda i likvidation,
- b) att ON, DS och ST har handlat i strid med 8 kap. 23 § första stycket 2 eller 41 § aktiebolagslagen när de på styrelsemöte i Crisp AB beslöt att föreslå bolagsstämman att besluta att bolaget skulle träda i likvidation eller genom sitt handlande därefter, och
- c) att MP har handlat i strid med 8 kap. 34 § första stycket 2 eller 41 § aktiebolagslagen när han i samråd med styrelsen i Crisp AB beslöt att föreslå bolagsstämman att besluta att bolaget skulle träda i likvidation eller genom sitt handlande därefter.

Motparterna har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. KD ägde tillsammans med MA, HA, JG, MH, HK, ON, MS och ST datakonsultbolaget Crisp AB. Styrelsen utgjordes av DS tillsammans med aktieägarna ON och ST. MP var bolagets verkställande direktör. Aktieägarna i Crisp arbetade samtliga som konsulter i bolagets verksamhet.

2. Mellan aktieägarna gällde ett aktieägaravtal. Avtalet innehöll bestämmelser om bl.a. fördelning av intäkter och kostnader i verksamheten samt villkoren för inlösen och överlåtelse av aktier. Oenighet uppkom mellan KD och övriga aktieägare om bl.a. villkoren för inträde av ytterligare aktieägare i bolaget. Meningsskiljaktigheterna ledde till att de övriga aktieägarna erbjöd sig att till visst pris köpa KD:s aktier. Såsom alternativ erbjöd de KD att för samma pris köpa deras aktier. Diskussionen mellan KD och övriga aktieägare fortsatte men någon överenskommelse kunde inte nås. Parterna tillämpade inte heller aktieägaravtalets bestämmelser om inlösen av aktier i bolaget. Aktieägaravtalet sades upp och upphörde att gälla den 23 april 2008.

3. Styrelsen i Crisp beslutade i mars 2008 att föreslå bolagsstämman att besluta om likvidation av bolaget. I ett protokoll från ett styrelsemöte senare under våren antecknades att styrelsen inte skulle vidta åtgärder för att ”driva in business” till företaget eftersom alla aktieägare med undantag för KD ville att bolaget skulle likvideras. Vid en bolagsstämma som hölls den 2 juni 2008 beslutades om likvidation av bolaget. Med undantag för KD ställde sig samtliga närvarande aktieägare bakom beslutet om likvidation. Alla utom ST deltog vid stämman.

4. Sedan Bolagsverket hade utsett likvidator sålde denne Crisps rörelse för 100 000 kr på en offentlig auktion som hölls den 8 juli 2008. Rörelsen förvärvades av ett bolag, vars aktier ägdes av HB. Samtliga aktieägare i det likviderade bolaget, med undantag för KD, kom att bli aktieägare i det nya bolaget. Ytterligare personer tillkom som aktieägare, däribland MP och DS. Den verksamhet som hade bedrivits i Crisp bedrevs i det nya bolaget under samma firmanamn som tidigare.

5. Dicksonbolaget, som övertagit KD:s krav, ansökte om stämning och yrkade att motparterna skulle förpliktas att betala skadestånd enligt

29 kap. 1 och 3 §§ aktiebolagslagen. Bolaget åberopade till stöd för sin talan att motparterna hade överträtt vissa närmare angivna bestämmelser i aktiebolagslagen. I en mellandom förklarade tingsrätten att det inte hade skett några sådana överträdelser. Hovrätten har fastställt tingsrättens mellandom.

Målet i Högsta domstolen

6. En fråga i målet gäller om majoritetsaktieägarna i Crisp har brutit mot den s.k. generalklausulen i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen när bolagsstämman beslutade om likvidation. Målet gäller också frågan om styrelseledamöterna och den verkställande direktören, genom att föreslå bolagsstämman att besluta om likvidation och genom sitt agerande därefter, har brutit mot motsvarande bestämmelse i 8 kap. 41 § aktiebolagslagen eller mot jävsbestämmelser i aktiebolagslagen.

7. Motparterna har gjort gällande att Dicksonbolaget först i Högsta domstolen har påstått att värdet på Crisps aktier hade minskat till följd av det beslut som styrelsen i Crisp fattade rörande frågan om bolaget skulle åta sig ytterligare uppdrag. Med hänsyn till de omständigheter som Dicksonbolaget har lagt till grund för sin talan vid tingsrätten och i hovrätten utgör det som bolaget nu har anfört inte någon ny omständighet enligt 55 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken. Yrkandet om avvisning ska därför avslås.

De aktiebolagsrättsliga generalklausulerna

8. I 7 kap. 47 § aktiebolagslagen anges en generell inskränkning i bolagsstämmans beslutanderätt. Där föreskrivs att bolagsstämman inte får fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare. I 8 kap. 41 § första stycket föreskrivs att styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget inte får företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget

eller någon annan aktieägare. Dessa bestämmelser brukar kallas för de aktiebolagsrättsliga generalklausulerna.

9. Generalklausulerna ska ses tillsammans med likhetsprincipen, som är en grundläggande princip inom aktiebolagsrätten och som kommer till uttryck i 4 kap. 1 § aktiebolagslagen. Den innebär att alla aktieägare är likställda och att alla aktier har lika rätt i bolaget. Generalklausulerna syftar till att upprätthålla likhetsprincipen och vara ett skydd för aktieägare mot maktmissbruk från majoritetsaktieägare. Generalklausulerna kan användas för att motverka åtgärder som formellt inte berör aktiernas lika rätt i bolaget men som reellt gynnar en aktieägare på andras bekostnad. (Jfr Lagberedningen i SOU 1941:9 s. 301 ff. och prop. 1973:93 s. 84.)

Frivillig likvidation

10. Enligt 25 kap. 1 § aktiebolagslagen kan en bolagsstämma besluta att ett bolag ska gå i likvidation. Av 25 kap. 2 § följer att det för ett sådant beslut är tillräckligt att det har biträtts av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna. Av paragrafens andra stycke framgår att det är möjligt att föreskriva ett annat röstetal i bolagsordningen. Bestämmelsen innebär att en minoritet inte kan tvinga en majoritet att låta bolaget fortsätta med sin verksamhet om majoriteten är av uppfattningen att verksamheten i bolaget ska upphöra. Ett skäl för regeln är att minoritetsaktieägarna i en situation där majoritetsaktieägarna vill avveckla bolaget knappast kan ha något berättigat intresse av en fortsatt drift i bolaget (se prop. 2000/01:150 s. 32).

11. Enligt tidigare lagstiftning krävdes för beslut om frivillig likvidation att beslutet biträdades av två tredjedelar av avgivna röster och företrädde aktier (kvalificerad majoritet). Genom 1975 års aktiebolagslag ändrades detta och det nuvarande majoritetskravet infördes. I förarbetena till ändringen uttalade

föredragande statsrådet att generalklausulerna är ett mer effektivt skydd mot maktmissbruk än bestämmelser om kvalificerad majoritet (se prop. 1975:103 s. 358 f. och s. 500).

Bedömning

12. Generalklausulen i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen utgör en generell inskränkning av bolagsstämmans beslutanderätt och kan tillämpas på alla beslut som en bolagsstämma fattar, således även på beslut om att ett aktiebolag ska gå i likvidation.

13. Crisps bolagsordning innehöll inte någon bestämmelse angående röstetal vid beslut om likvidation. För ett sådant beslut krävdes därför enligt 25 kap. 2 § aktiebolagslagen endast att det biträdades av aktieägare med mer än hälften av de avgivna rösterna. Det likvidationsbeslut som fattades vid bolagsstämman i juni 2008 uppfyllde således de föreskrivna beslutskraven.

14. Följderna av likvidationsbeslutet var formellt desamma för samtliga aktieägare. Likhetsprincipen har därmed inte satts åt sidan.

15. Som framgått tar generalklausulen i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen sikte på fall där en aktieägarmajoritet, utan att rubba aktieägarnas rätt inbördes, på bolagsstämman fattar ett beslut som i realiteten innebär en fördel för majoriteten och en nackdel för bolaget eller minoriteten. En sådan situation förelåg i rättsfallet NJA 2000 s. 404. Det där ifrågasatta beslutet gällde att verksamheten i bolaget överfördes till ett av majoritetsägaren helägt dotterbolag. Beslutet innebar i realiteten att ekonomiska värden överfördes till majoritetsägaren. Högsta domstolen fann att beslutet var ägnat att ge en otillbörlig fördel för majoritetsägaren till nackdel för minoritetsägaren.

16. Det likvidationsbeslut som bolagsstämman i Crisp fattade resulterade inte i någon överföring av ekonomiska värden till aktieägarmajoriteten till nackdel för KD.

17. Enligt Dicksonbolaget utgjorde emellertid likvidationsbeslutet ett led i ett förfarande som har lett till en situation av det slag som generalklausulen tar sikte på. Enligt bolaget finns det skäl att ”se igenom” likvidationsbeslutet som sådant och bedöma majoritetsaktieägarnas åtgärder utifrån vad de faktiskt har inneburit, nämligen ett genomförande av en överlåtelse till underpris av verksamheten i Crisp till ett av majoritetsaktieägarna ägt bolag utan vederlag till KD.

18. Av utredningen i målet framgår att majoritetsaktieägarna, sedan konflikt hade uppstått, genom diskussioner med KD försökte hitta en lösning på den uppkomna situationen inom ramen för de skyldigheter som följde av aktieägaravtalet. Någon lösning kunde dock inte nås och aktieägaravtalet sades upp. I det läget hade majoritetsaktieägarna ett berättigat intresse av att inte tvingas fortsätta verksamheten i bolaget utan i stället få till stånd en upplösning av bolaget genom frivillig likvidation. Beslutet var därför i den uppkomna situationen inte ägnat att ge en otillbörlig fördel åt majoritetsaktieägarna som aktualiserar en tillämpning av generalklausulen i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen.

19. Det förhållandet att verksamheten i bolaget, efter det att rörelsen hade förvärvats på en offentlig auktion till ett pris som godtogs av likvidatorn, sedermera kom att bedrivas vidare i ett annat bolag utan KD som aktieägare förändrar inte bedömningen att likvidationsbeslutet inte kan anses ha varit ägnat att ge en otillbörlig fördel åt majoritetsaktieägarna till nackdel för KD.

20. Av det som nu har sagts följer att styrelseledamöternas och den verkställande direktörens beslut att föreslå bolagsstämman att bolaget skulle gå i

likvidation inte heller har stått i strid med generalklausulen i 8 kap. 41 § aktiebolagslagen. Detsamma gäller i fråga om deras agerande därefter.

21. Något handlande i strid med aktiebolagslagens jävsbestämmelser har inte förekommit från styrelseledamöternas eller den verkställande direktörens sida.

Slutsats

22. Hovrättens domslut ska alltså stå fast.

23. Frågan om skyldighet för part att betala ersättning för motparts rättegångskostnader i Högsta domstolen ska prövas av tingsrätten efter målets återupptagande där.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Johnny Herre, Martin Borgeke, Dag Mattsson (skiljaktig) och Anders Eka (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Ylva Svensson

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2013-11-19

Mål nr
T 2938-12

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Dag Mattsson är skiljaktig i fråga om domskälen enligt följande.

En bolagsstämma får enligt generalklausulen i 7 kap. 47 § aktiebolagslagen inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare.

Enligt 1910 års och 1944 års aktiebolagslagar gällde som huvudregel att ett beslut om frivillig likvidation skulle fattas med kvalificerad majoritet. När kravet på kvalificerad majoritet togs bort och ersattes med ett förfarande med enkel majoritet i 1975 års aktiebolagslag, uttalades i propositionen att regler om kvalificerad majoritet inte är särskilt lämpliga som minoritetsskyddsregler eftersom de endast skyddar en minoritet av viss storlek; det hänvisades i stället till generalklausulen. I samband med detta utvidgades tillämpningsområdet för generalklausulen, eftersom det ansågs angeläget att stärka minoritetsskyddet ytterligare. Tanken måste anses ha varit att – när majoritetskravet hade mildrats – generalklausulen skulle kunna tillämpas i större utsträckning för att angripa beslut om likvidation. Även om principen är att en minoritet inte kan tvinga fram en fortsatt verksamhet när majoriteten av aktieägarna vill avveckla bolaget, kan vissa beslut om frivillig likvidation ändå strida mot generalklausulen. (Se prop. 1973:93 och prop. 1975:103.)

Generalklausulen kompletterar den bolagsrättsliga grundsatsen att aktieägarna är likställda. Den tar sikte på fall där en aktieägarmajoritet, utan att formligen rubba aktieägarnas rätt inbördes, fattar beslut om en åtgärd vars menliga

följder går ut över bolaget som sådant, dvs. formellt likformigt över alla aktieägare, men tillför vissa aktieägare, aktieägarmajoriteten, en fördel så att nackdelen av åtgärden i verkligheten drabbar de övriga aktieägarna (jfr Lagberedningen i SOU 1941:9 s. 301 f.). Avgörande är om ett stämmobeslut reellt innefattar en kränkning av aktieägarnas likställdhet, inte hur beslutet formellt har tagits eller motiverats. I detta ligger också att stämmobeslutet inte bör bedömas isolerat utan i sitt sammanhang; beslutet ska vara ”ägnat” att ge en otillbörlig fördel. Enligt min mening måste man se igenom beslutet för att avgöra åtgärdens verkliga innebörd och då även beakta vad som är utrett om det bakomliggande syftet med beslutet och de konsekvenser som det får i praktiken.

Som generalklausulen är utformad är det dock inte tillräckligt att det ifrågasatta stämmobeslutet innebär en fördel för vissa aktieägare till nackdel för andra. För att klausulen ska vara tillämplig krävs att fördelen kan anses som otillbörlig. Vid den bedömningen bör hänsyn tas inte bara till bolagsordningen och aktieägaravtal utan också till vad som annars är känt om verksamheten och dess syfte. Av betydelse är även andra omständigheter, som hur viktigt beslutet är för aktieägarna, vilka skäl som motiverar åtgärden och vilka alternativ som fanns. Bedömningen ska vara allsidig och utgå från förhållandena i det enskilda fallet. Kravet på otillbörlighet innebär att fördelen måste kunna anses som klandervärd, dvs. som oacceptabel utifrån hur en stämma allmänt sett bör handla i en situation som den aktuella. Saken har uttryckts så att stämman är skyldig att handla lojalt mot en aktieägarminoritet (se prop. 1973:93 s. 84).

Bolagsstämmans beslut om likvidation av Crisp AB medförde att den egentligen värdefulla verksamheten i allt väsentligt oförändrad kunde flyttas över på ett av aktieägarmajoriteten kontrollerat nytt bolag, Nya Crisp AB, där aktieägarminoriteten var utestängd. Vid likvidationen behandlades aktieägarna

formellt lika, och beslutet stod därför inte i strid med grundsatsen om aktieägarnas likställdhet. Sett i sitt sammanhang var emellertid likvidationsbeslutet i realiteten ägnat att ge en ekonomisk fördel åt vissa aktieägare till nackdel för andra aktieägare. Frågan är då om denna fördel ska anses ha varit otillbörlig.

I Crisp AB deltog aktieägarna med arbetsinsatser i en gemensam verksamhet. Verksamheten, som hade pågått under en lång tid, var sådan att den förutsatte en nära och lojal samverkan mellan aktieägarna, vilket också uttryckligen hade föreskrivits i det aktieägaravtal som sagts upp från majoritetens sida. En aktieägare hade rätt att förvänta sig att verksamheten, och därmed grunden för hans arbete, inte avbröts genom ett majoritetsbeslut av övriga aktieägare utan att majoriteten först hade beaktat minoritetens intressen på ett rimligt sätt. Det låg i själva den valda associationsordningen.

Samtidigt var det för verksamhetens skull nödvändigt att konflikten mellan aktieägarmajoriteten och aktieägarminoriteten löstes; detta intresse måste anses som ett sakligt skäl för beslutet om likvidation. Av utredningen framgår att majoriteten hade föreslagit olika andra lösningar innan beslutet fattades, bl.a. köp av minoritetens aktier till ett pris som inte framstår som oskäligt. Vid sådana förhållanden kan den fördel som likvidationen gav majoriteten inte anses som otillbörlig.

Beslutet om likvidation har därför inte varit i strid med generalklausulen.
